

Erikoistumiskoulutukset sosiaali- ja terveysalan osaamisen kehittämisen keinona

ERIKOISTUMISKOULUTUS KOULUTUSMUOTONA

Ammattikorkeakoulut ovat järjestäneet erikoistumiskoulutuksia vuodesta 2016 lähtien. Ammattikorkeakoulujen sosiaali- ja terveysalan erikoistumiskoulutukset on suunnattu henkilöille, joilla on sosiaali- ja terveysalalle soveltuva korkeakoulututkinto tai vastaava ammattikorkeakoulututkintoa edeltävä opintoasteen tutkinto. Erikoistumiskoulutuksen tarkoituksena on edistää osallistujan am-

matillista kehittymistä ja asiantuntijuuden vahvistumista. Erikoistumiskoulutuksen vähimmäislaajuus on 30 opintopistettä. (1,2.)

Sosiaali- ja terveysalalla on 16 ammattikorkeakoulujen erikoistumiskoulutusta (taulukko 1). Näistä ensimmäiset käynnistyivät vuonna 2016. Erikoistumiskoulutuksista 14 on päätyntyt toteutusvaiheeseen vuosina 2016–2020.

Taulukko 1. Ammattikorkeakoulujen sosiaali- ja terveysalan erikoistumiskoulutukset (3,4)

Erikoistumiskoulutus	Laajuus (opintopisteet)	Ensimmäinen toteutusvuosi	Osallistuneet 2016–2019
Aivoterveys	30	2020	–
Asiakas- ja palveluohjaus	30	2020	–
Etäratkaisut kuntoutumisen tukena	30	2018	69
Haavahoidon asiantuntija	30	2016	694
Hygieniahoitaja	30	2016	26
Lastensuojelutyö	30	2017	211
Mielenterveys- ja päihdetyö	30	2018	224
Monialainen osaaminen sosiaali- ja terveysalan digitalisaation kehittämisessä	30	–	–
Moniammatillinen kotikuntoutus	30	2017	64
Monikulttuurisuuden asiantuntija	40	2018	10
Monikulttuurisen varhaiskasvatuksen asiantuntija	30	–	–
Palliativisen hoidon asiantuntija	30	2020	–
Sairaanhoidajan vastaanotto toiminta	30	2018	133
Sosiaali- ja terveysalan palveluiden kehittäjä	30	2017	150
Sosioemotionaalisten taitojen tukeminen varhaiskasvatuksessa	30	2018	29
Syöpäpotilaan moniammatillinen hoitoketju	30	2017	135
Yhteensä			1745

Korkeakoulujen erikoistumiskoulutuksista tehdyn arvioinnin mukaan erikoistumiskoulutusten vahvuuksia ovat työelämälähtöisyys ja tutkimusperusteisuus. Koulutukset lisäävät osallistujien

osaamista ja asiantuntijuutta. Lisäksi osallistujien yhteistyöverkostot ovat laajentuneet erikoistumiskoulutuksissa. (5).

SOSIAALI- JA TERVEYSALAN AMMATTILAISTEN ARVIO ERIKOISTUMISKOULUTUKSISTA

Euroopan sosiaalirahaston rahoittama valtakunnallinen sote-alan ammattilaisten jatkuvan oppimisen tiekartta (SOTETIE) -hanke käynnistyi vuonna 2019 ja jatkuu vuoden 2021 loppuun saakka. Hankkeessa kehitetään sosiaali- ja terveysalan ammattilaisille joustava, työelämälähtöinen ja jatkuvaa oppimista tukeva toimintamalli, jota kutsutaan sähköiseksi tiekartaksi. Tavoitteena on, että sähköinen tiekartta helpottaa ammattilaisten osaamisen kehittämistä tulevaisuudessa tarvittavaksi osaamiseksi. (6.) SOTETIE-hankkeen tavoitteet ovat saman suuntaisia opetus- ja kulttuuriministeriön käynnistämän Jatkuvan oppimisen uudistus -hankkeen tavoitteiden kanssa. Jatkuvan oppimisen uudistus -hankkeen mukaan jokaisen tulee kehittää osaamistaan aktiivisesti ja joustavasti työuran aikana. (7.)

SOTETIE-hankkeessa kartoitettiin sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten näkemyksiä osaamisen kehittämistarpeista. Kartoitusta tehtiin kyselyjen ja työpajojen avulla. Helmi- ja maaliskuussa 2020 toteutettuun Webropol -kyselyyn vastasi 229 sosiaali- ja terveysalan ammattilaista. Vastaajista 127 työskenteli sosiaalialalla, 73 terveysalalla ja 29 sosiaali- ja terveysalalla johto- tai kehittämis- ja suunnittelutehtävissä. (8.)

Kyselyssä sosiaali- ja terveysalan ammattilaiset arvioivat neliportaisella Likert-asteikolla ammattikorkeakoulujen järjestämien erikoistumiskoulutusten (taulukko 2) merkitystä osaamisen kehittämisen näkökulmasta omalla sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistyöalueellaan eli yliopistosairaalan erityisvastuualueella, jolla he työskentelivät. Sote-ammattilaisten näkemykset kymmenestä merkittävimmistä erikoistumiskoulutuksista on kuvattu taulukkoon 2 keskiarvon mukaisessa järjestyksessä. (8.)

Mielenterveys- ja päihdetyön sekä Asiakas- ja palveluohjauksen erikoistumiskoulutukset osoittautuivat merkittävimmi erikoistumiskoulutuksiksi sekä sosiaali- ja terveysalan että näiden alojen hallinto-, suunnittelu- ja kehittämistehtävissä työskentelevien arvioissa (taulukko 2). Asiakas- ja palveluohjauksen erikoistumiskoulutus käynnistyi useassa ammattikorkeakoulussa tammi-kuussa 2020 (taulukko 1). Sen sisältöjä ovat asiakas- ja palveluohjauksen lähtökohdat, palvelutarpeiden arvioinnin käytännöt, vuorovaikutussuhteen rakentaminen ja osallisuuden edistäminen, moniammatillinen yhteistyö, sosiaalisesti ja eettisesti kestävä asiakas- ja palveluohjaus sekä asiakas- ja palveluohjauksen kehittäminen. (3.)

Taulukko 2. Erikoistumiskoulutusten merkitys SOTE-osaamisen kehittämisessä (8)

Kaikki vastaajat (N 229)	Sosiaaliala (n 127)	Terveysala (n 73)	Muu ala (mm. SOTE-hallinto) (n 29)
1. Mielenterveys- ja päihdetyö	Mielenterveys- ja päihdetyö	Mielenterveys- ja päihdetyö	Asiakas- ja palveluohjaus
2. Asiakas- ja palveluohjaus	Asiakas- ja palveluohjaus	Asiakas- ja palveluohjaus	Mielenterveys- ja päihdetyö
3. Lastensuojelutyö	Lastensuojelutyö	Palliativisen hoidon asiantuntija	Lastensuojelutyö
4. Sosiaali- ja terveysalan palveluiden kehittäjä	Sosiaali- ja terveysalan palveluiden kehittäjä	Syöpäpotilaan moniammatillinen hoitoketju	Moniammatillinen kotikuntoutus
5. Moniammatillinen kotikuntoutus	Monikulttuurisuuden asiantuntija	Moniammatillinen kotikuntoutus	Etäratkaisut kuntoutumisen tukena
6. Etäratkaisut kuntoutumisen tukena	Moniammatillinen kotikuntoutus	Haavahoidon asiantuntija	Sosiaali- ja terveysalan palveluiden kehittäjä
7. Monikulttuurisuuden asiantuntija	Etäratkaisut kuntoutumisen tukena	Sairaanhoidajan vastaanotto toiminta	Palliativisen hoidon asiantuntija
8. Palliativisen hoidon asiantuntija	Monikulttuurisen varhaiskasvatuksen asiantuntija	Hygieniahoitaja	Sairaanhoidajan vastaanotto toiminta
9. Aivoterveys	Sosioemotionaalisten taitojen tukeminen varhaiskasvatuksessa	Lastensuojelutyö	Sosioemotionaalisten taitojen tukeminen varhaiskasvatuksessa
10. Sosioemotionaalisten taitojen tukeminen varhaiskasvatuksessa	Aivoterveys	Sosiaali- ja terveysalan palveluiden kehittäjä	Hygieniahoitaja

Kyselyn tulos on vastaava, kun erikoistumiskoulutusten merkitystä osaamisen kehittämässä tarkastellaan sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistyöalueittain (taulukko 3). Mielenterveys- ja päihdetyön sekä Asiakas- ja palveluohjauksen erikoistu-

miskoulutukset ovat kärkisijoilla. Eri yhteistyöalueiden sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten näkemys alueellaan työskentelevien ammattilaisten osaamisen kehittämistä palvelevista erikoistumiskoulutuksista oli hyvin yhteneväinen.

Taulukko 3. Erikoistumiskoulutusten merkitys yhteistyöalueittain

	HYKS YT-alue (n 44)	TYKS YT-alue (n 35)	TAYS YT-alue (n 32)	KYS YT-alue (n 62)	OYS YT-alue (n 56)
1.	Mielenterveys- ja päihdetyö	Mielenterveys- ja päihdetyö	Mielenterveys- ja päihdetyö	Mielenterveys- ja päihdetyö	Asiakas- ja palveluohjaus
2.	Asiakas- ja palveluohjaus	Asiakas- ja palveluohjaus	Asiakas- ja palveluohjaus	Asiakas- ja palveluohjaus	Mielenterveys- ja päihdetyö
3.	Sosiaali- ja terveysalan palveluiden kehittäjä	Lastensuojelutyö	Sosiaali- ja terveysalan palveluiden kehittäjä	Lastensuojelutyö	Lastensuojelutyö
4.	Monikulttuurisuuden asiantuntija	Sosiaali- ja terveysalan palveluiden kehittäjä	Lastensuojelutyö	Moniammatillinen kotikuntoutus	Sosiaali- ja terveysalan palveluiden kehittäjä
5.	Lastensuojelutyö	Moniammatillinen kotikuntoutus	Moniammatillinen kotikuntoutus	Sosiaali- ja terveysalan palveluiden kehittäjä	Moniammatillinen kotikuntoutus
6.	Moniammatillinen kotikuntoutus	Palliativisen hoidon asiantuntija	Etäratkaisut kuntoutumisen tukena	Etäratkaisut kuntoutumisen tukena	Etäratkaisut kuntoutumisen tukena
7.	Monikulttuurisen varhaiskasvatuksen asiantuntija	Syöpäpotilaan moniammatillinen hoitoketju	Palliativisen hoidon asiantuntija	Monikulttuurisuuden asiantuntija	Sosioemotionaalisten taitojen tukeminen varhaiskasvatuksessa
8.	Etäratkaisut kuntoutumisen tukena	Etäratkaisut kuntoutumisen tukena	Haavahoidon asiantuntija	Sairaanhoitajan vastaanotto toiminta	Monikulttuurisuuden asiantuntija
9.	Aivoterveys	Aivoterveys	Hygieniahoitaja	Syöpäpotilaan moniammatillinen hoitoketju	Aivoterveys
10.	Hygieniahoitaja	Monikulttuurisuuden asiantuntija	Aivoterveys	Palliativisen hoidon asiantuntija	Palliativisen hoidon asiantuntija

Sosiaali- ja terveysalan ammattilasten arvion mukaan erikoistumiskoulutusten tulee vahvistaa osaamista asiakkaan / potilaan kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin ja terveyden, toiminta- ja työkyvyn sekä palvelutarpeiden arvioinnissa. Erikoistumiskoulutusten tulee lisätä myös tutkimus- ja kehittämissuorituksen osaamista. Lisäksi erikoistumiskoulutuksissa tulee ottaa huomioon vaikuttavuuteen ja sen arviointiin liittyvät ammatilliset osaamisalueet. (4,5.)

UUSIA ERIKOISTUMISKOULUTUKSIA SOSIAALI- JA TERVEYSALAN OSAAMISEN KEHITTÄMISEEN

SOTETIE-hankkeessa alkuvuonna 2020 toteutettiin Webropol-kyselyssä ja SOTETIE-hankkeen toimesta järjestetyissä viidessä työpajassa sosiaali- ja terveysalan ammattilaiset tekivät aloitteita uusista erikoistumiskoulutuksista (8). Kaikille työpajoihin kutsutuille lähetettiin huhtikuussa uusi Webropol-kysely, johon vastasi 216 sosiaali- ja terveysalan ammattilaista. Vastaajista 166 työskenteli sosiaalialalla ja 50 terveysalalla. Kyselyssä sote-ammattilaiset arvioivat seitsemän, alkuvuo-

den kyselyssä ja työpajoissa ehdotetun, uuden erikoistumiskoulutuksen merkitystä yhteistyöalueensa sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten osaamisen kehittämässä (taulukko 4).

Ehdotetuista uusista erikoistumiskoulutuksista Kriisi- ja traumatyön erikoistumiskoulutukselle näyttäisi olevan ilmeinen tarve. Kriisi- ja traumatyön osaamista tarvitaan useilla sosiaali- ja terveysalan työkentillä moninaisissa työtehtävissä. Tosin kevään 2020 koronaepidemiasta johtuva poikkeustilanne saattoi vaikuttaa siten, että sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten arvion mukaan kriisi- ja traumatyön erikoistumiskoulutukselle oli vankka tarve. Gerontologisen työn erikoistumiskoulutukselle on erityisesti tarvetta terveysalalla, mutta sillä on vastaajien mukaan tarvetta myös sosiaalialalla (taulukko 4.)

Kriisi- ja traumatyön sekä Gerontologisen työn erikoistumiskoulutusten tarve korostuu, kun sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten arviointi uusista erikoistumiskoulutuksista tarkastellaan sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistyöalueittain.

Taulukko 4. Uusien erikoistumiskoulutusten merkitys SOTE-osaamisen kehittämisessä (9)

Kaikki vastaajat (N 216)	Sosiaaliala (n 166)	Terveysala (n 50)
1. Kriisi- ja traumatyö	Kriisi- ja traumatyö	Gerontologinen työ
2. Perhetyö / perhehoitotyö	Perhetyö / perhehoitotyö	Vammais- ja kehitysvammatyö
3. Gerontologinen työ	Sosiaalinen kuntoutus	Kriisi- ja traumatyö
4. Vammais- ja kehitysvammatyö	Lastensuojelun laitostyö	Perhetyö / perhehoitotyö
5. Sosiaalinen kuntoutus	Vammais- ja kehitysvammatyö	Lastensuojelun laitostyö
6. Lastensuojelun laitostyö	Gerontologinen työ	Sosiaalinen kuntoutus
7. Tulevaisuuden SOTE-keskustoiminta	Tulevaisuuden SOTE-keskustoiminta	Tulevaisuuden SOTE-keskustoiminta

Taulukko 5. Uusien erikoistumiskoulutusten merkitys yhteistyöalueittain osaamisen kehittämisessä

HYKS YT-alue (n 41)	TYKS YT-alue (n 33)	TAYS YT-alue (n 32)	KYS YT-alue (n 57)	OYS YT-alue (n 53)
1. Kriisi- ja traumatyö	Kriisi- ja traumatyö	Kriisi- ja traumatyö	Kriisi- ja traumatyö	Kriisi- ja traumatyö
2. Perhetyö / perhehoitotyö	Lastensuojelun laitostyö	Perhetyö / perhehoitotyö	Perhetyö / perhehoitotyö	Gerontologinen työ
3. Vammais- ja kehitysvammatyö	Gerontologinen työ	Gerontologinen työ	Gerontologinen työ	Vammais- ja kehitysvammatyö
4. Lastensuojelun laitostyö	Perhetyö / perhehoitotyö	Sosiaalinen kuntoutus	Sosiaalinen kuntoutus	Perhetyö / perhehoitotyö
5. Sosiaalinen kuntoutus	Vammais- ja kehitysvammatyö	Vammais- ja kehitysvammatyö	Lastensuojelun laitostyö	Sosiaalinen kuntoutus
6. Tulevaisuuden sote-keskus toiminta	Sosiaalinen kuntoutus	Lastensuojelun laitostyö	Vammais- ja kehitysvammatyö	Tulevaisuuden sote-keskus toiminta
7. Gerontologinen työ	Tulevaisuuden sote-keskus toiminta	Tulevaisuuden sote-keskus toiminta	Tulevaisuuden sote-keskus toiminta	Lastensuojelun laitostyö

Lisäksi tarvetta näyttäisi olevan kumpaakin alaa koskevien työ- ja osaamisalueiden erikoistumiskoulutuksille, kuten perhetyön / perhehoitotyön ja vammais- ja kehitysvammatyön erikoistumiskoulutuksille (taulukko 5.)

SOTETIE-hankkeen kyselyjen ja työpajojen avulla saatiin kartoitettua sosiaali- ja terveysalan osaamisalueita, joille tarvitaan erikoistumiskoulutus osaamisen kehittämiseksi. Erikoistumiskoulutusten suunnittelussa on otettava huomioon sosiaali- ja terveysalan yhdyspinnat sekä monialaisen ja -ammattillinen yhteistyön edellyttämä osaaminen. (8.)

AMMATTIKORKEAKOULUJEN SOSIAALI- JA TERVEYS-ALAN ERIKOISTUMISKOULUTUKSIA VALTAKUNNALLISIIN TARPEISIIN

Taloudellisen yhteistyön ja kehityksen järjestö OECD suosittelee, että Suomi lisääi aikuiskoulutuksen vastaavuutta työelämän tarpeisiin, jotta sopeutuminen työelämän muutoksiin helpottuisi. Suomessa tulisi OECD:n mukaan muun muassa monipuolistaa koulutustarjontaa ja kehittää räätälöityjä koulutuksia. Sekä Opetus- ja kult-

tuuriministeriö että Työ- ja elinkeinoministeriö hyödyntävät OECD:n suosituksia jatkuvan oppimisen uudistuksessa. (12.)

Sosiaali- ja terveysalalla on valtakunnallisia ammatillisen osaamisen kehittämistarpeita esimerkiksi asiakas- ja palveluohjauksen, kriisi- ja traumatyön, mielenterveys- ja päihdetyön sekä gerontologisen työn osaamisalueilla (taulukot 2–5). Sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulutusta on 20 Suomen ammattikorkeakoulussa. Erikoistumiskoulutusten suunnittelussa, toteutuksessa, arvioinnissa ja kehittämisessä ammattikorkeakoulut ovat tehneet yhteistyötä. SOTETIE-hankkeen kartoitusten perusteella erikoistumiskoulutusten suunnittelua voidaan ja tulee tehdä valtakunnallisten osaamistarvekartoitusten perusteella. Erikoistumiskoulutusten suunnittelu, toteutus, arviointi ja kehittäminen edellyttävät tiivistä yhteistyötä ammattikorkeakoulujen ja sosiaali- ja terveydenhuollon organisaatioiden välillä. Yhteistyötä tehden erikoistumiskoulutuksilla voidaan vastata erikoisosaamisen kehittämisestä valtakunnallisiin tarpeisiin vastaten.

LÄHTEET

- 1) 1438/2014. Valtioneuvoston asetus ammattikorkeakouluista annetun valtioneuvoston asetuksen muuttamisesta. Saatavilla <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141438#Pidp447193104>
- 2) L 932/2013. Ammattikorkeakoululaki. Saatavilla <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20140932>
- 3) OPH, Opetushallitus. Erikoistumiskoulutusten julkinen luettelo. Julkinen luettelo – ammattikorkeakoulut. Saatavilla 20.9.2020 <https://confluence.csc.fi/display/OPHPALV/Erikoistumiskoulutusten+julkinen+luettelo+-+ammattikorkeakoulut>
- 4) OPH, Opetushallitus & OKM, Opetus- ja kulttuuriministeriö. Vipunen. Opetushallinnon tietopalvelu. Ammattikorkeakoulutus. Tutkintoon johtamaton amk-opetus. Erikoistumiskoulutukset – Ammattikorkeakoulut. Koulutukseen osallistuneet. Saatavilla 20.9.2020 https://vipunen.fi/fi-fi/_layouts/15/xlviewer.aspx?id=/fi-fi/Raportit/Ammattikorkeakoulutus%20-%20tutkintoon%20johtamaton%20amk-opetus%20-%20erikoistumiskoulutukset.xlsb
- 5) Rauhala, P. & Urponen, H. (2019). *Selvitys korkeakoulujen erikoistumiskoulutuksista*. (Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2019:17). Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö. Saatavilla <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-639-3>
- 6) Savonia, Savonia-ammattikorkeakoulu. Tiekartta sote-ammattilaisen jatkuvan oppimisen toteuttamiseen. Saatavilla 20.9.2020 <https://blogi.savonia.fi/sotetie/yhteystiedot-ja-toimijat/>
- 7) OKM, Opetus- ja kulttuuriministeriö. Jatkuva oppiminen. Saatavilla 20.9.2020 <https://minedu.fi/jatkuva-oppiminen>
- 8) Helminen J., Markkanen U. & Säilä T. 2020b. Sosiaali- ja terveysalalla havaittuja osaamisen ja erikoistumisen kehittämistarpeita. SOTETIE-blogi. Savonia-ammattikorkeakoulu. Saatavilla 20.9.2020 <https://blogi.savonia.fi/sotetie/2020/03/27/sosiaali-ja-terveysalalla-havaittuja-osaamisen-ja-erikoistumisen-kehittamistarpeita/>
- 9) Helminen J., Markkanen U. & Säilä T. 2020c. Sosiaali- ja terveysalan ehdotuksia erikoistumiskoulutuksiksi. SOTETIE-blogi. Savonia-ammattikorkeakoulu. Saatavilla 20.9.2020 <https://blogi.savonia.fi/sotetie/2020/05/26/sosiaali-ja-terveysalan-ehdotuksia-erikoistumiskoulutuksiksi/>
- 10) Helminen J., Markkanen U. & Säilä T. 2020d. Sosiaali- ja terveysalan yhteisen osaamisen kehittäminen lisä-, täydennys- ja erikoistumiskoulutuksilla. SOTETIE-blogi. Savonia-ammattikorkeakoulu. Saatavilla 20.9.2020 <https://blogi.savonia.fi/sotetie/2020/06/16/sosiaali-ja-terveysalan-yhteisen-osaamisen-kehittaminen-lisa-taydennys-ja-erikoistumiskoulutuksilla/>
- 11) Helminen J., Markkanen U. & Säilä T. 2020a. Kokemuksia työpajan järjestämisestä ja merkityksestä tiedon tuottamisessa. SOTETIE-blogi. Savonia-ammattikorkeakoulu. Saatavilla 20.9.2020 <https://blogi.savonia.fi/sotetie/2020/04/21/kokemuksia-tyopajan-jarjestamisesta-ja-merkityksesta-tiedon-tuottamisessa/>
- 12) Opetus- ja kulttuuriministeriö & Työ- ja elinkeinoministeriö. (2020). Tiedote 19.2.2020 9.00. Saatavilla 29.9.2020: https://minedu.fi/artikkeli/-/asset_publisher/1410877/oecd-kannustaa-suomea-kehittamaan-jatkuvaa-oppimista-kokonaisuutena

JARI HELMINEN
*YTT, Yliopettaja, Sosiaaliala
Diakonia-ammattikorkeakoulu*

ULLA MARKKANEN
*TtM, Lehtori, Terveyspalvelut
Tampereen ammattikorkeakoulu*

TIINA SÄILÄ
*TtM, HM, Lehtori, Hyvinvointi- ja
terveysteknologia
Tampereen ammattikorkeakoulu*